

Broj 35

prosinac 2011.

REGULACIJA, TROŠKOVI I DOBIT BANAKA: NAJAVA OBRATA?

Sažetak

Troškovi regulacije banaka ove se godine nisu bitno mijenjali. Stopa minimalno potrebnih deviznih potraživanja smanjena je s 20% na 17% u ožujku, a stopa obvezne rezerve povećana je s 13% na 14% u listopadu. To nisu bitne promjene, što znači da regulacija ove godine nije predstavljala bitnu odrednicu kamatne marže i profitabilnosti banaka.

Međutim, profitabilnost je banaka u trećem kvartalu prestala rasti iako je rastući trend trajao još od sredine prošle godine. Naime, zahvaljujući smanjenju troškova financiranja banaka između sredine 2010. i sredine 2011. došlo je do porasta pokazatelja profitabilnosti. Međutim, standardni pokazatelji – povrat na kapital ROE i povrat na aktivu ROA, u trećem kvartalu 2011. počinju bilježiti stagnaciju nakon što su tijekom četiri kvartala – od trećega 2010., do drugoga 2011., bilježili konstantan rast.

Tek će detaljniji pokazatelji o profitabilnosti za treći kvartal, koji još nisu objavljeni, pokazati je li se zaustavljanje rasta ROE i ROA dogodilo zbog skupljih izvora sredstava, povećanih troškova rezervacija za identificirane gubitke, ili zbog gubitaka na vrijednosnim papirima. U svakom slučaju, moglo bi se raditi o najavi obrata trenda profitabilnosti, posebno u svjetlu najnovijih mjera regulatora banaka matica koji namjeravaju rano implementirati Basle III i čvršće povezati rast kredita s rastom domaćih izvora sredstava.

Mišljenja i rezultati koji se iznose i prikazuju u ovom dokumentu ne predstavljaju službena stajališta Hrvatske udruge banaka. Analizu je pripremila Arhivanalitika za Hrvatsku udruhu banaka.

Uvod

Obistinile su se prognoze o stabilnosti bankovnog sustava koje su zasnovane na činjenici da banke u Hrvatskoj imaju dovoljno kapitala i dobiti, tako da bez većih problema mogu izdržati nalete krize i kvarenje kvalitete plasmana.

Banke eventualni novi krizni ciklus 2012. dočekuju jednako dobro kapitalizirane kao i krizni ciklus 2009.-2010.: omjer kapitala i aktive je potkraj rujna 2011. iznosio 13,9%. Isto je toliko iznosio potkraj rujna 2008., na početku prvog vala krize.

Nakon što je taj val prošao, od trećeg tromjesečja 2010. započeo je rast dobiti banaka. Do drugog tromjesečja 2011. povrat na aktivu (ROA) popeo se iznad 1%, a povrat na kapital (ROE) iznad 7%. Međutim, nakon dostizanja maksimuma, profitabilnost je u trećem kvartalu 2011. stagnirala. To se podudara s prvim znakovima rasta troškova izvora financiranja banaka, iako bi razlozi mogli ležati i u rezerviranjima za gubitke te gubitcima na portfelju vrijednosnih papira.

Troškovi regulacije više ne igraju važnu ulogu u opisanim promjenama. Smanjenje omjera minimalno potrebnih deviznih potraživanja s 20% na 17% u ožujku 2011., te povećanje stope obvezne rezerve s 13% na 14% u listopadu, uzrokuju vrlo male promjene indeksa regulatornog opterećenja (IRO). To su minimalne promjene u usporedbi s promjenama koje se događaju na tržištima sredstava i kredita. Zbog toga će promjene u rezultatima i ponašanju banaka u budućnosti biti ponajprije određene promjenama kvalitete plasmana i cijena izvora sredstava.

Ovu HUB Analizu, koja govori o temi kojom tradicionalno zaključujemo svaku kalendarsku godinu, završavamo sličnim zaključkom kao i prošle godine: *banke imaju dovoljan kapital i profitabilnost da zadrže stabilnost, a troškovi regulacije pri tome više nemaju presudnu ulogu.* U sljedećoj će godini biti ključno kako će se kretati cijene izvora sredstava, vrijednosnih papira i kvaliteta plasmana.

Na sljedećim stranicama pokazujemo dokaze u prilog toga zaključka. Raspravljamo o tome što se događa na tržištima sredstava te može li profitabilnost nastaviti rasti kao i u četiri kvartala od trećega kvartala 2010., do drugoga kvartala 2011.

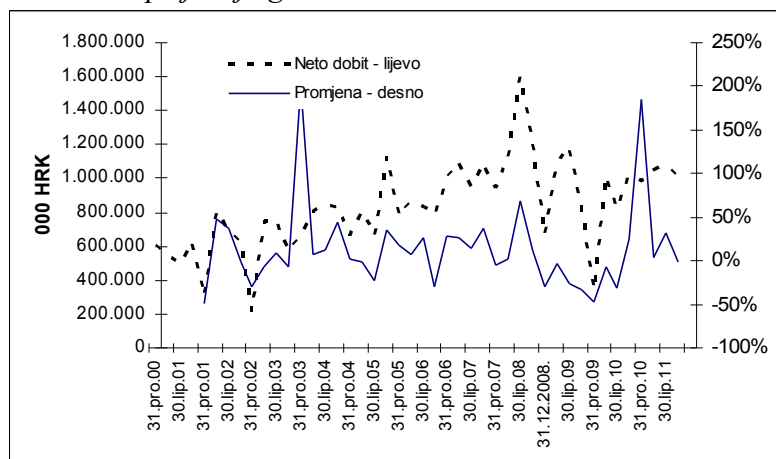
U prvom dijelu analize kratko prikazujemo trendove dobiti i pripadajuće pokazatelje, a u drugom raspravljamo o regulaciji, njenim troškovima i najavi austrijskog regulatora da će se rast kredita u budućnosti vezati uz rast domaćih depozita.

I. Trend i struktura dobiti banaka

Kada se u nas govori o dobiti banaka, najčešće se govori o apsolutnim brojkama ili, u najboljem slučaju, o promjenama dobiti u odnosu na isto razdoblje prijašnje godine. Slika 1 pokazuje kako izgleda jedna takva, uobičajena usporedba.

U trećem je kvartalu zaustavljen rast pokazatelja profitabilnosti banaka.

Slika 1. Neto dobit banaka – tromjesečni iznos i promjena u odnosu na isti kvartal prijašnje godine 2001.-2011.

Izvor: Tromjesečni statistički izvještaji banaka, www.hnb.hr, obrada Arhivanalitika.

Slika pokazuje stalan rast apsolutnog iznosa neto dobiti do početka krize. Zatim vidimo snažan pad u krizi (koji je eskalirao u zadnjem tromjesečju 2009.). Potom slijedi oporavak. Do trećeg tromjesečja 2011. neto dobit se tek vratila do razine iz 2007. Međutim, usporedo su se mijenjale aktiva, krediti i kapital banaka, pa iz ovih podataka nije moguće zaključiti ništa povrh zaključka o smjeru općega trenda, koji je ionako samorazumljiv i široko poznat.

Kao što je poznato, isti trend bilježi i dobit korporacija, tako da se dobit banaka mijenja usklađeno s dobiti sektora poduzeća.¹ Interesantno je, međutim, da je u trećem tromjesečju ove godine dobit banaka prvi put nakon drugog kvartala 2010. ponovo zabilježila negativnu promjenu: pad za -1,7% u odnosu na neto dobit u trećem tromjesečju 2010. Kako tumačiti spomenuti pad dobiti nakon četiri uzastopna kvartala rasta?

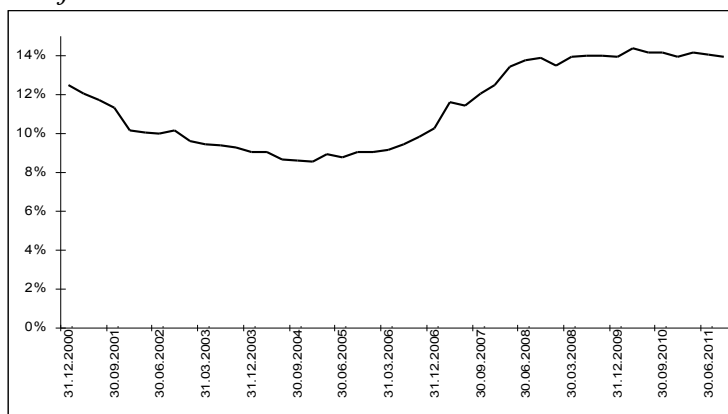
Brojke nije moguće tumačiti izvan konteksta, tj. izvan stavljanja dobiti u razmjer prema nekoj veličini koja uzrokuje njeno stvaranje. Očiti kandidat je kapital banaka.

¹ U HUB Analizi 32-33 prikazana je usporedba s dobiti kompanija čije dionice ulaze u CROBEX.

Slika 2. pokazuje da se kapital banaka na kraju rujna 2011. i dalje nalazio na vrlo visokoj razini od 13,9% ukupne aktive. To je razina na kojoj se nalazio i prije tri godine – u rujnu 2008. To znači da se dobit ne povlači nego reinvestira, tako da rast kapitala prati rast aktive. To jamči stabilnost sustava. Vezu s dobiti vidimo na slici 3. Ona prikazuje povrat na kapital i prinos na dugoročnu kunsku državnu obveznicu. Za razliku od slike 1, ta je slika bogata informacijama jer pokazuje dvije važne činjenice: (1) oporavak povrata na kapital banaka vrlo je blag i u trećem je kvartalu zaustavljen, (2) ROE je tradicionalno bio daleko veći od prinosa na dugoročnu kunsku državnu obveznicu, no u ovoj krizi više ne odstupa bitno od toga prinosa. Dugo trajanje ovakve situacije otvara opasnost smanjenja interesa kapitalnih ulagača za hrvatsko tržište zbog smanjenih očekivanja u pogledu povrata na kapital.

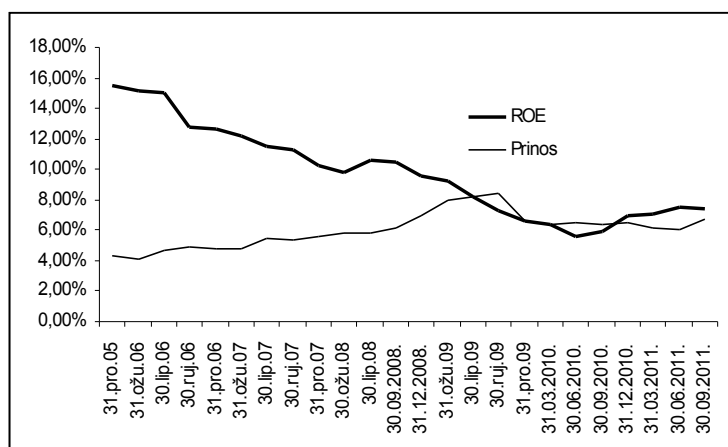
Povrat na kapital uložen u banke ne odstupa bitno od povrata na dugoročne državne obveznice.

Slika 2. Računovodstveni omjer kapitala i aktive banaka 2000. – 2011., tromjesečno

Izvor: Tromjesečni statistički izvještaji banaka, www.hnb.hr, obrada Arhivanalitika.

Slika 3. Povrat na kapital banaka (ROE) i prinos na dugoročnu (kunsku) državnu obveznicu

Izvor: Tromjesečni statistički izvještaji banaka, www.hnb.hr, obrada Arhivanalitika. Grafikon počinje kvartalom u kojem je izdana prva vrlo dugoročna kunska obveznica (dospijeva 2015.). Izvor su za prinos na obveznicu (bid prinos) dnevni izvještaji riznice Erstebank, www.erstebank.hr. Nakon pojave kunske obveznice dospijeva 2020. uvršten je prinos na tu obveznicu.

Interes za hrvatsko tržište, odnosno spremnost međunarodnih bankovnih grupacija da povećavaju alokaciju kapitala za svoje hrvatske banke i na taj način podrže lokalnu kreditnu ekspanziju, ne zavisi o trenutnom nego očekivanom povratu na kapital. Ipak, te dvije veličine nisu posve neovisne. Zbog toga je veoma korisno analizirati račun dobiti i gubitka i raspraviti održivost trendova koji se vide u brojkama.

Rast dobiti u prvoj polovici 2011. gotovo se u cijelosti može objasniti padom troškova izvora sredstava.

U trenutku rada na ovoj analizi detaljan pregled računa dobiti i gubitka banaka za prvih devet mjeseci nije raspoloživ. Stoga ćemo se ograničiti na pregled prvih šest mjeseci (Tablica 1). Rast se dobiti u prvih šest mjeseci (14,7% prije i 16,3% poslije oporezivanja) u cijelosti može objasniti smanjenjem troškova izvora sredstava banaka.

Dok su kamatni prihodi rasli po očekivano skromnoj stopi od 1,8%, kamatni su troškovi zabilježili značajan pad od gotovo -7%. Rezultirajuće povećanje neto kamatnog prihoda za 10,3% u cijelosti je odredilo rast prihoda za 9,1%, jer neto ostali nekamatni prihod, premda brzorastući, iznosom ne može bitno utjecati na rezultat. U isto vrijeme, neto prihodi od provizija i naknada zabilježili su snažan pad (-6%). Spomenuti se rast prihoda, zahvaljujući skromnom rastu općih i administrativnih troškova (3,6%), prelio u snažan rast neto prihoda prije rezervacija (14,7%). Istim su tempom rasli troškovi rezervacija za gubitke.

Prema tome, banke su ponajprije zahvaljujući znatnom pojeftinjenju izvora sredstava u prvoj polovici godine uspjele stvoriti zalihi rezultata koja je omogućila nastavak znatnog, i u krizi očito neizbježnog formiranja rezervacija za gubitke, a pritom su uspjele i povećati dobit.

Tablica 1. Račun dobiti i gubitka – skraćeni prikaz I-VI 2010. – I.VI.2011.

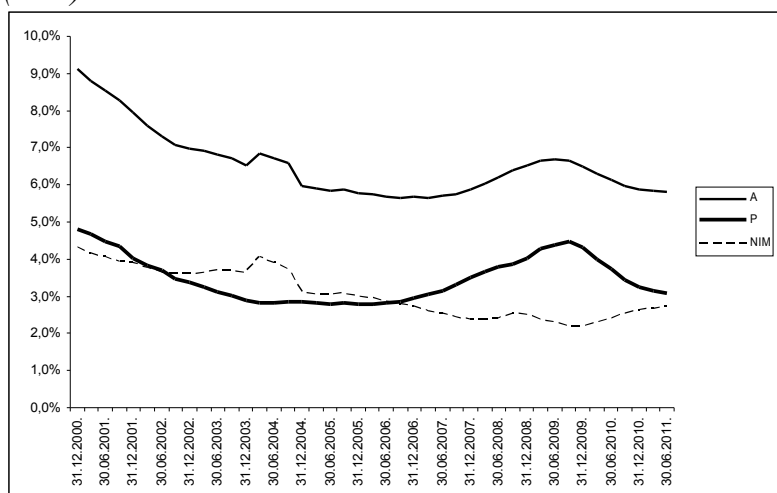
	I-VI 2010.	I-VI 2011.	I-VI 2011. / I-VI 2010.
UKUPNO KAMATNI PRIHODI	10.471.413	10.659.596	1,8%
UKUPNO KAMATNI TROŠKOVI	5.176.576	4.820.390	-6,9%
NETO KAMATNI PRIHOD	5.294.837	5.839.206	10,3%
UKUPNO PRIHODI OD PROVIZIJA I NAKNADA	2.133.439	2.057.749	-3,5%
UKUPNO TROŠKOVI PROVIZIJA I NAKNADA	578.358	595.401	2,9%
NETO PRIHOD OD PROVIZIJA I NAKNADA	1.555.080	1.462.348	-6,0%
OSTALI NEKAMATNI PRIHODI	764.642	1.024.241	34,0%
OSTALI NEKAMATNI TROŠKOVI	214.705	251.131	17,0%
NETO OSTALI NEKAMATNI PRIHOD	549.936	773.110	40,6%
PRIHOD	7.399.853	8.074.664	9,1%
OPĆI ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI I AMORTIZACIJA	3.715.085	3.848.845	3,6%
NETO PRIHOD PRIJE REZERVIRANJA	3.684.768	4.225.819	14,7%
UKUPNO TROŠKOVI REZERVIRANJA ZA GUBITKE	1.465.794	1.679.898	14,6%
DOBIT (GUBITAK) PRIJE OPOREZIVANJA	2.218.976	2.545.920	14,7%
POREZ NA DOBIT	388.796	417.312	7,3%
DOBIT (GUBITAK) TEKUĆE GODINE	1.830.180	2.128.609	16,3%

Izvor: Tromjesečni statistički izvještaji banaka, www.hnb.hr, obrada Arhivanalitika.

Sljedeće tri slike pokazuju ključne karakteristike ovih kretanja. Slika 4. pokazuje kako su banke preokrenule trend neto kamatne marže: puno su brže smanjivale troškove izvora sredstava nego aktivne kamatne stope (koje su padale, ali se njihov pad sada zaustavio). Slika 5. pokazuje da su banke pritom nastavile povećavati troškovnu učinkovitost, što se ponajprije treba objasniti bržim rastom dohotka (zbira neto kamatnog i neto nekamatnog prihoda) od općih i administrativnih troškova. Naposljetku, slika 6. pokazuje da troškovi rezervacija za gubitke i dalje „uzimaju“ između 40% i 50% neto rezultata prije rezerviranja. To znači da se kriza nastavlja i da su bilance banaka i dalje kontaminirane lošom aktivom, što predstavlja značajnu prepreku bržem oporavku i/ili buđenju snažnije konkurencije.

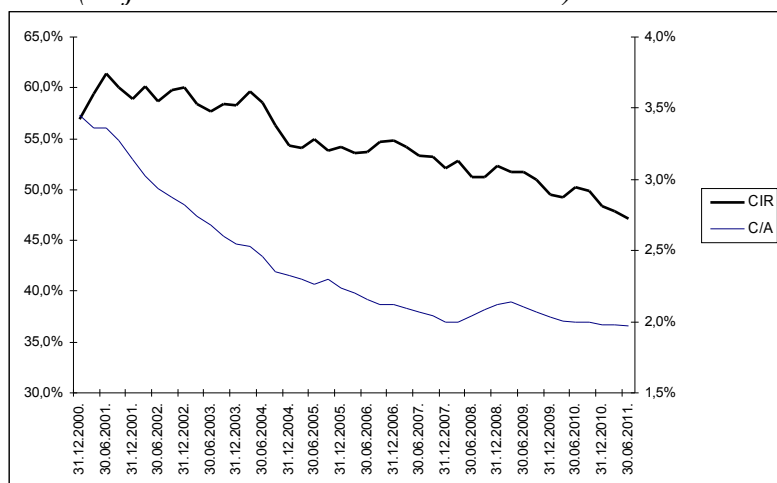
Neto kamatna marža i troškovna učinkovitost rastu ...

Slika 4. Prosječna aktivna (A) i pasivna stopa (P) i neto kamatna marža (NIM)

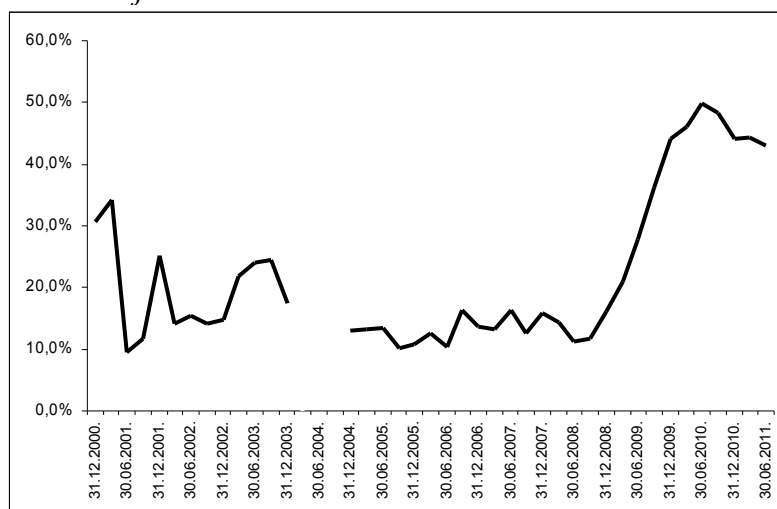
Izvor: Tromjesečni statistički izvještaji banaka, www.hnb.hr, obrada Arhivanalitika.

Slika 5. Troškovni omjeri – CIR (omjer troškova i dohotka – lijeva skala) i C/A (omjer troškova i aktive – desna skala)

Izvor: Tromjesečni statistički izvještaji banaka, www.hnb.hr, obrada Arhivanalitika.

Slika 6. Udjel troškova rezerviranja za gubitke u neto rezultatu prije rezerviranja*

* Prekid u prikazu serije zbog metodoloških promjena.

Izvor: Tromjesečni statistički izvještaji banaka, www.hnb.hr, obrada Arhivanalitika.

... no, rezervacije za gubitke i dalje uzimaju 40%-50% neto rezultata prije rezerviranja.

Na temelju analize rezultata u prvih šest mjeseci možemo zamisliti dva različita scenarija na početku 2012.:

1. Nastupit će izlazak iz krize povezan sa smanjenjem rezervacija za gubitke. Na taj će se način otvoriti prostor za rast dobiti tj. povrata na kapital ROE, što će otvoriti prostor za smanjenje kamatne marže i/ili nastavak podrške vlasnika kroz alokaciju kapitala na hrvatsko tržište.
2. Zadržavanje kamatne marže na postojećoj razini, uz nastavak velikog formiranja rezervacija zbog utjecaja krize, još će neko vrijeme sprječavati prijelaz u scenarij br.1. Uočite da je razumno pretpostaviti da ne postoji prostor za povećanje aktivnih kamatnih stopa, a to pak znači da prostor za formiranje rezervacija za gubitke zavisi o sposobnosti banaka da se nastave financirati uz relativno niske troškove izvora sredstava.

Upravo je zbog ove činjenice zanimljiv rezultat za treće tromjesečje ove godine koji, podsjetimo, pokazuje da je rast dobiti banaka zaustavljen. Nažalost, nemamo detaljne podatke koji bi mogli dati odgovor na pitanje je li možda riječ o jednokratnom učinku snažnijeg formiranja rezervacija, gubitcima na portfelju vrijednosnih papira, ili je riječ o početku novoga trenda podizanja troškova bankovnih izvora sredstava. Analiza troškova regulacije u nastavku otkriva da bi se moglo raditi (i) o zaustavljanju pada, a možda čak i početku rasta troškova izvora sredstava.

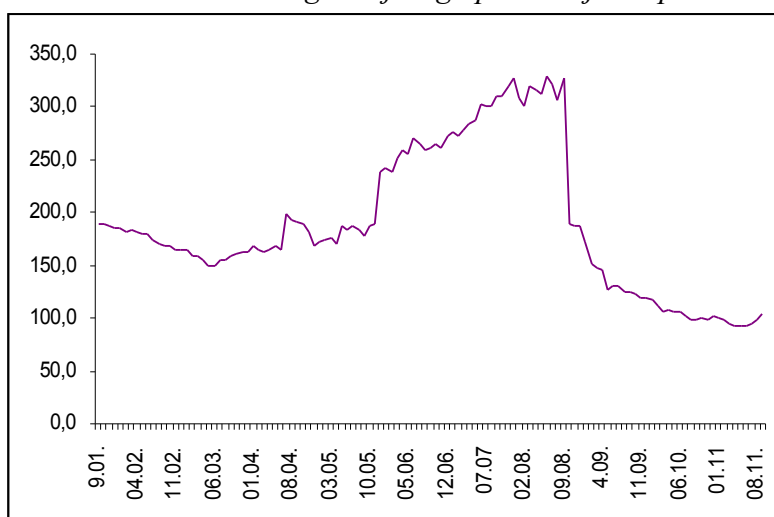
II. Analiza troška regulacije

Troškovi regulacije od rujna 2010. do rujna 2011. – što je razdoblje obuhvaćeno ovom analizom, nisu povećavani. Rast stope obvezne rezerve s 13% na 14% dogodio se u listopadu 2011., što znači da se jedina važna i velika promjena unutar promatrana razdoblja odnosi na smanjenje stope minimalno potrebnih deviznih potraživanja s 20% na 17%. Ta se promjena dogodila u ožujku 2011.

Indeks troška regulacije IRO ne bilježi značajnije promjene.

Unatoč tomu, slika 7 pokazuje da je trošak regulacije blago narastao u trećem tromjesečju 2011. Kako je to moguće?

Slika 7. IRO – indeks regulacijskog opterećenja u bps

Podsjetimo na neke metodološke karakteristike indeksa regulacijskog opterećenja IRO. IRO je ponderirani prosjek troškova regulacije pojedinih komponenti izvora sredstava banaka (bez kapitala). Ponderi su fiksni i u tu svrhu služe normalizirani udjeli pojedinih dijelova pasive iz 2003.² Trošak regulacije za svaku pojedinu komponentu računa se prema općoj formuli

$$\frac{i}{1-r} - i,$$

gdje je i pasivna kamatna stopa odnosno cijena izvora, a r je stopa regulacije. Formula se, naravno, dodatno prilagođava zavisno o vrsti regulacije. Najvažnije je opaziti da je izračun troška regulacije osjetljiv na visinu troškova sredstava: *što su oni veći, trošak je regulacije veći za dane stope regulacije.*

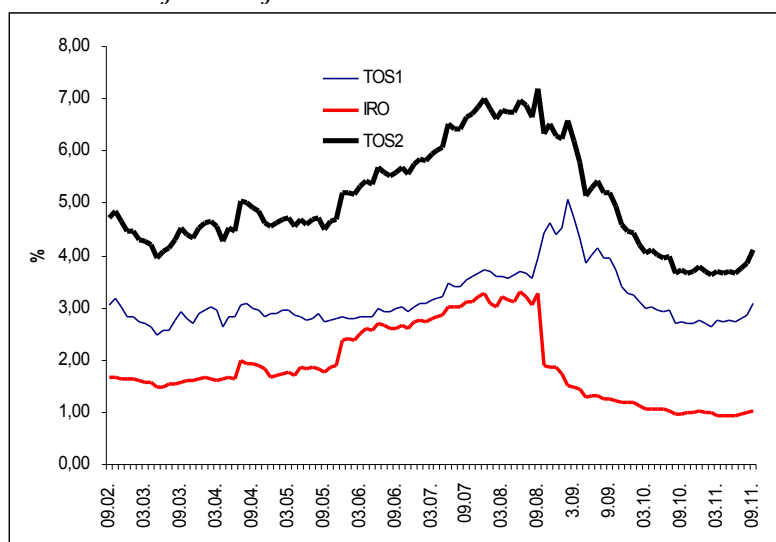
² Uočite da fiksni ponderi znače da se indeks troška regulacije računa kao Laspeyresov indeks.

U tom kontekstu, gornja slika jasno pokazuje da se već neko vrijeme nalazimo u zoni u kojoj se trošak regulacije kreće oko 1 postotnog boda, što je znatno niža razina od one koja je prevladavala u većem dijelu proteklog desetljeća. Ako detaljnije pogledamo samo 2011., uočava se blagi pad početkom godine, stagnacija sredinom godine i mali rast posljednja tri mjeseca.

Prosječna cijena novih izvora sredstava povećana je u trećem tromjesečju 2011.

Slika 8. potvrđuje da je rast proteklih mjeseci uzrokovan cijenama izvora sredstava, a ne regulacijom. Na toj slici vidimo prosječni trošak izvora sredstava (TOS1) koji uvećavamo za trošak regulacije (IRO), tako da dobijemo ukupni trošak izvora sredstava ($TOS2 = TOS1 + IRO$). Na slici se vrlo jasno vidi korelacija TOS1 i TOS2, što znači da porast prosječne cijene izvora sredstava (pasivne kamatne stope) bitno određuje ukupna kretanja.

Slika 8. Prosječna cijena izvora sredstava $TOS2 = TOS1 + IRO$

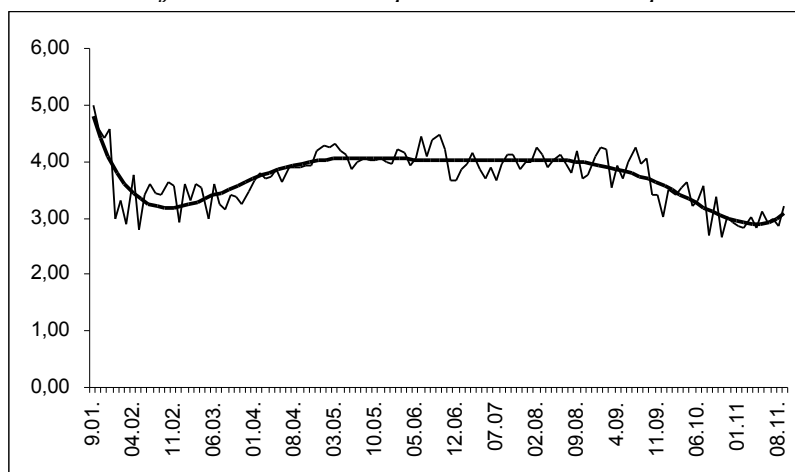
Kao što je već naglašeno, u nedostatku detaljnijega uvida u račun dobiti i gubitka banaka za treće tromjesečje, otvoreno je pitanje je li se rast neto dobiti zaustavio pod utjecajem prikazanih kretanja, ili je ključnu ulogu (ponovno) odigralo formiranje rezervacija za gubitke po kreditima, ili gubici na portfelju vrijednosnih papira.

Pregledom pasivnih kamatnih stopa, koje ulaze u opisane izračune, lako je utvrditi da se promjena mogla dogoditi i pod utjecajem dviju cijena izvora sredstava: (1) prinosa na državne obveznice (koji služi kao aproksimacija cijene međunarodnih međubankovnih pozajmica), i (2) prosječne kamatne stope na kunske depozite.

Slika 9. pokazuje da se prosječna kamatna stopa na kunske depozite kreće vrlo kolebljivo, da je i dalje na niskoj razini u odnosu na razdoblje vrhunca krize 2009., i da je jedino evidentno da je zaustavljen pad ove kamatne stope koji je bio naročito vidljiv u 2010. godini. I dalje je otvoreno pitanje može li se blagi uzlet proteklih mjeseci tumačiti kao početak novoga rastućeg trenda:

Zaustavljen je pad prosječne pasivne kamatne stope na kunske depozite.

Slika 9. Prosječna kamatna stopa na sve kunske depozite u %

Izvor: www.hnb.hr, Statistički pregled, tablica G.3., kol. 3.

Ipak, nekoliko činjenica govori u prilog tezi da bi „repić“ na desnom kraju serije mogao predstavljati znak rasta cijene izvora sredstava. Naime, regulacija i cijene izvora sredstava nisu posve neovisne varijable kao što to sugerira ovdje prikazana metodologija izračuna indeksa IRO. Cijene izvora sredstava u pravilu reagiraju na promjene cijena drugih izvora (supstitucija skupljih izvora jeftinijima). U tom procesu važnu ulogu imaju i troškovi regulacije (supstitucija regulacijom jače opterećenih izvora sredstava onima koji su manje opterećeni).

U nastavku ćemo analizirati dva trenda koja bi u opisanom kontekstu mogla dovesti do pojačane konkurencije za domaće depozite: (1) relativno poskupljenje inozemnih izvora sredstava ako premija rizika zemlje ostane na trajno povećanoj razini, (2) ograničenje u korištenju inozemnih izvora zbog djelovanja inozemnih regulatora – nedavni slučaj austrijskog regulatora koji je svojim bankama u Srednjoj i Istočnoj Europi propisao vezivanje kreditne ekspanzije uz prikupljanje depozita i drugih izvora sredstava na tržištima plasmana.

Promjena relativnih cijena

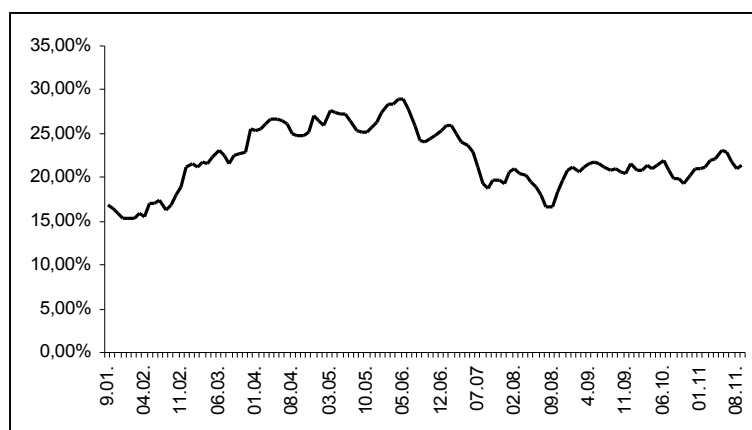
Slika 10. pokazuje udjel inozemne pasive u ukupnim izvorima sredstava hrvatskih banaka. Pratimo trendni rast udjela do sredine 2006. Tada je visoka stopa granične obvezne rezerve počela poticati banke na supstituciju drugim izvorima – domaćim depozitima i kapitalom. Zbog toga od sredine 2006. do početka krize traje pad udjela inozemne pasive.

S početkom krize i ukidanjem GOP-a dolazi do jednokratnog uspona i zadržavanja udjela na razini od oko 20%.

Rast premije rizika države dovodi do supstitucije inozemnih domaćim izvorima.

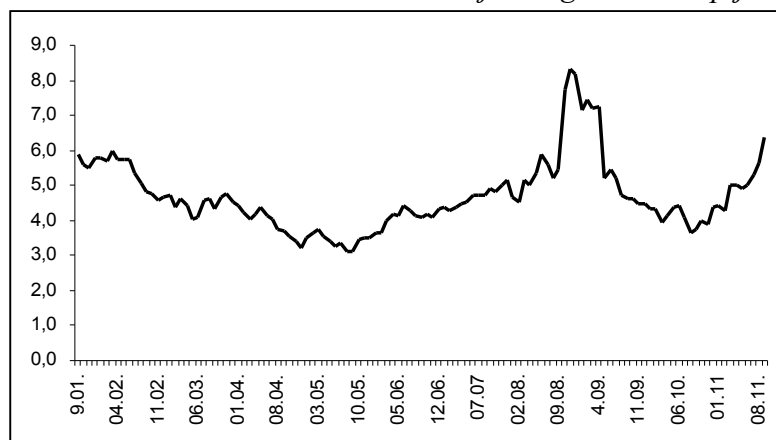
Međutim, mjesečne se varijacije udjela nastavljaju, tako da u posljednje vrijeme uočavamo rast od posljednjeg tromjesečja 2010. do sredine 2011. Od tada ponovno započinje pad važnosti inozemne pasive u izvorima sredstava banaka. Zanimljivo je da slika 11. pokazuje da cijena inozemne pasive – koju aproksimiramo prinosom na državnu euroobveznicu najkraćega roka dospijeca, predstavlja važnu odrednicu udjela inozemne pasive u izvorima sredstava banaka. Štoviše, koeficijent korelacije iznosi visokih -0,62. To znači da prinos (tj. premija rizika države) predstavlja važnu odrednicu troškova inozemnog zaduživanja banaka i da banke snažno reagiraju na relativne cijene izvora sredstava njihovom supstitucijom: eventualno zadržavanje premije na toj razini izazvalo bi povećano oslanjanje na domaće izvore.

Slika 10. Udjel inozemne pasive u izvorima sredstava banaka 09/2001. – 09.2011.

Izvor: www.hnb.hr, Statistički pregled, tablica D.1., izračuni Arhivanalitike.

Slika 11. Prinos na euroobveznicu najkraćega roka dospijeca

Izvor: Izvješća riznica banaka, razne banke i razni brojevi.

Djelovanje inozemnog regulatora

Prethodna analiza pokazuje da bi banke mogle imati snažan poticaj za zamjenu inozemnih domaćim izvorima (vjerojatno praćenu tendencijom nuđenja atraktivnijih kamatnih stopa na domaće depozite) ako bi se prinosi na državne obveznice trajno zadržali na povećanim razinama. Štoviše, u ovom bi ciklusu taj učinak mogao biti pojačan djelovanjem inozemnog, austrijskog regulatora.

Austrijski je regulator iznimno važan za Hrvatsku zbog toga što se i najveća banka u Hrvatskoj nalazi u vlasništvu Bank Austrije (koja je u sastavu grupacije Unicredit), tako da se tržišni udjel banaka na koje austrijski regulator ima izravno djelovanje penje na 60%.

Nedavno su Austrijska središnja banka i Austrijska agencija za nadzor financijskih usluga donijele odluke koje se izravno tiču poslovanja banaka kćeri u Srednjoj i Istočnoj Europi. Prema za sada raspoloživim informacijama, prirast lokalnih kredita ne bi se mogao financirati iz općeg zaduženja u inozemstvu (depozita ili kredita), nego isključivo iz prirasta domaćih depozita, vrijednosnih papira izdanih na domaćem tržištu i inozemnih zaduženja kod multilateralnih kreditora kao što su EIB i EBRD. Štoviše, omjer domaćih kredita prema ovako definiranim izvorima sredstava ne bi smio prelaziti razinu od 110%. Hoće li nova regulacija utjecati na ponašanje banaka u Hrvatskoj i kako?

Pokazatelji koji slijede izračunati su na konsolidiranoj bilanci cjelokupna bankovnog sustava pa ih treba tumačiti s rezervom. Dodatni je problem u tome što se u toj bilanci ne mogu posebno pratiti stavke zaduženja kod multilateralnih kreditora. Također nije jasno hoće li se limit računati na lokalnoj bilanci ili na konsolidiranoj bilanci međunarodne grupacije. Drugim riječima, za donošenje detaljnih zaključaka bila bi potrebna puno detaljnija bilanca po pojedinim bankama i puno više detalja o regulaciji koji za sada nisu poznati. Unatoč tomu, sljedeći pokazatelji pružaju određeni orijentir.

Domaći su izvori definirani kao zbir kunskog depozitnog novca i kunskih depozita, deviznih depozita, obveznica i instrumenata tržišta novca, ograničenih i blokiranih depozita, kredita primljenih od središnje banke te depozita središnje države. Slika 12. pokazuje dva omjera kredita: omjer 1 uključuje kredite poduzećima, stanovništvu i lokalnoj državi, a omjer 2 povrh toga uključuje i plasmane središnjoj državi. Naime, iz javno raspoloživih podataka nije jasno hoće li se u izračun omjera uzimati i krediti središnjoj državi, ili ne.

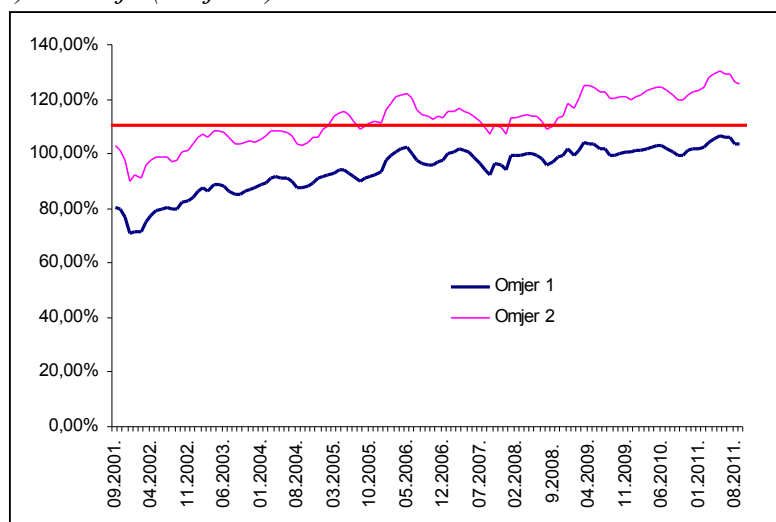
Slika 12. pokazuje da bi uključivanje središnje države moglo biti ključno pitanje za izračun omjera. Ako se plasmani državi isključe iz izračuna, omjer kredita i izvora nalazi se ispod limita od 110%. Ako se uključe,

Limit na omjer kredita i domaćih izvora od 110% vjerojatno neće imati dramatičan učinak ako se limit neće primjenjivati konsolidirano, nego samo na bilance u zemlji.

austrijski je limit prijedan. Međutim, i u tom slučaju prijelaz ne mora imati dramatične posljedice. Naime, stvarni su omjeri malo manji od prikazanih na slici 12., jer se u nazivnik moraju uključiti i krediti primljeni od multilateralnih kreditora (EBRD, Svjetska banka³, EIB). Također, za očekivati je da se omjeri mogu kratkoročno korigirati nekim jednostavnim operacijama zamjene ako je riječ o razlikama od samo nekoliko postotaka.⁴

Limit na prirast mogao bi predstavljati važno ograničenje u slučaju buđenja potražnje za kreditima.

Slika 12. Omjer domaćih kredita i izvora sa središnjom državom (Omjer 2) i bez nje (Omjer 1)

Izvor: www.hnb.hr, Statistički pregled, tablica D.1., izračuni Arhivanalitike.

Iz dosadašnje je analize vidljivo da će mjere austrijskog regulatora usmjeriti banke prema domaćim izvorima, uključujući i prema tržištu obveznica, i prema multilateralnim kreditorima. I u slučaju aktera na tržištu obveznica i multilateralnih službenih kreditora riječ je o potentnim investitorima, pogotovo s obzirom na činjenicu da su mirovinski fondovi i drugi domaći investitori „gladni“ kvalitetnih privatnih obveznica koje nude razumne omjere prinosa i rizika. Solidne bi banke mogle biti poželjni izdavatelji takve vrste vrijednosnica. No, kako su ti prinosi u pravilu znatno veći od prinosa na depozite⁵, za očekivati je da će banke najprije pokušati popraviti omjere prikupljanjem relativno jeftinijih domaćih depozita.

Zbog toga „austrijski“ limit na razinu omjera (110%) vjerojatno ne predstavlja nepremostivu prepreku za zadovoljenje predvidive potražnje

³ Svjetska banka ne radi s bankama izravno, no njeni neizravni plasmani preko HBOR-a također ulaze u izračun nazivnika. U tom će dijelu biti važno hoće li se sredstva HBOR-a brojati u nazivniku limita.

⁴ Dio rizične izloženosti može se prodati, sekuritizirati, a dio obveza prema bankama majkama može se zamijeniti obvezama prema multilateralnim kreditorima.

⁵ Nedavno je jedna od austrijskih banaka uspješno izdala hibridnu (dakle relativno rizičnu) korporativnu obveznicu uz kupon od 6,5%.

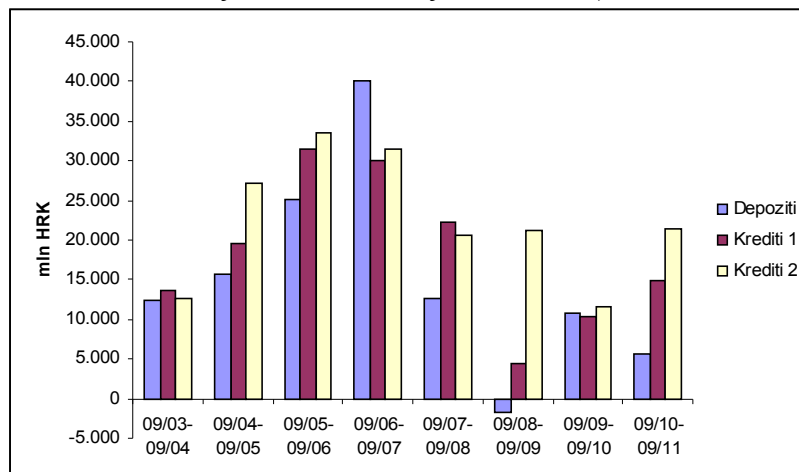
za kreditima u Hrvatskoj. No, što je s tempom rasta kredita? Podsjetimo da je limit definiran i kao granični limit na *prirast* izvora i kredita.

Slika 13. pokazuje da bi taj limit mogao ozbiljno ograničiti ponudu kredita u Hrvatskoj. Jedine godine u kojima su domaći izvori bili dovoljno izdašni za financiranje odgovora na potražnju za kreditima bile su 2007. i 2009. Godine 2007. to se dogodilo zbog uvođenja limita na rast domaćih kredita zbog čega je potražnja izravno zadovoljavana kod inozemnih banaka (preusmjeravanje kredita u inozemstvo). 2009. je bila krizna godina u kojoj je potražnja za kreditima gotovo nestala. Ovim se godinama može pridružiti i 2004., godina na početku kreditnog ciklusa u kojoj su krediti rasli malo brže od domaćih izvora. U ostalim su godinama krediti rasli puno brže od domaćih izvora.

Limit na prirast mogao bi biti problem jer krediti rastu puno brže od domaćih izvora kada je potražnja za kreditima snažna.

Podatci stoga pokazuju kako se može očekivati da će zadovoljenje iole probuđene potražnje za kreditima naići na poteškoće kod domaćih banaka. Iako aranžmani s multilateralnim kreditorima i veće oslanjanje banaka na financiranje putem domaćeg tržišta kapitala mogu ublažiti pritiske potražnje, posebno dok je ona još slaba, realno je za očekivati da će u slučaju buđenja potražnje doći do pojačane konkurencije banaka za depozite. Vjerojatno povećana cijena izvora sredstava značit će pritisak na profitabilnost banaka i/ili aktivne kamatne stope.

Slika 13. Prirast domaćih izvora (depoziti) i kredita (1- bez središnje države, 2 – sa uključenom središnjom državom) 2004. – 2011.

Izvor: www.hnb.hr, Statistički pregled, tablica D.1., izračuni Arhivanalitike.

III. Zaključak

Zaustavljanje rasta dobiti banaka u trećem tromjesečju 2011. nije izazvano regulacijom. Ona u ovoj godini nije imala značajniji utjecaj na troškove. Iako na temelju trenutačno raspoloživih podataka nije jasno je li do spomenute stagnacije došlo zbog troškova rezervacija, gubitaka na portfelju vrijednosnih papira, ili povećanja troškova izvora sredstava, trenutačna situacija na tržištu i situacija u pogledu regulacije pokazuju da cijena izvora financiranja neće padati kao od sredine 2010. do sredine 2011. Eventualno buđenje potražnje za kreditima moglo bi značiti da se nalazimo na početku razdoblja značajnoga rasta troškova financiranja. Slabost te potražnje jedini je razlog zbog kojega taj učinak u kratkom roku vjerojatno neće biti bitan.